

מועד קטן יז

משה שווערד

1. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה. [1] פ"א אפילו צורבא מרבנן דבעי לאזדהורי טפי אבל הוא הדין איניש דעלמא וכל שכן הוא וכדאסיקנא בבבא קמא פרק שני (כ"ז ב') דעביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום דליכא פסידא כלל:

2. תוספות רא"ש על מועד קטן דף יז/א

אמר רב יוסף צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה. פרש"י שברור לו הדין ידון, ומוציא מבעל חובו בעל כרחו ויכול לנדונו על דינו, וקשה הדבר לפרש כן אם הדין ברור לו אינו ברור לאחרים ואיכא חילול השם בדבר, ועוד היאך שהדין ברור אין אדם דן הדין של קרובו וכ"ש לעצמו, ור"ח פ"א במילתא דפשיטא כגון הקורא לחברו עבד יהא בנדוי, משמע דלענין נדוי דוקא קאמר ולא לענין ממון, מיהו קשה לי מאי שנא מילתא דפסיקא בדבר גדול כזה שקראו עבד, אף כל ענין ביזוי שיבוה אדם ת"ח יכול לנדונו לכבוד עצמו, וי"ל דבמילתא דפסיקא דאמר' דעביד דינא לנפשיה שהוא מנודה לכל ישראל כאלו נדוהו ב"ד:

3. נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף ט עמוד א

במלתא דפסיקא ליה. פרש"י ז"ל בדבר שברור לו הדין ומוציא מבעל חובו בעל כרחו וא"ת מאי איריא צורבא מרבנן אפילו כ"ע דהא קי"ל דעביד איניש דינא לנפשיה אפילו במקום דליכא פסידא וי"ל דרבותא קאמר דאפי' צורבא מרבנן שצריך שיהיה נוח במשאו ובמתנו עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה כגון הקורא לחבירו עבד או ממזר דאמרינן בהדיא יהא בנדוי [2] וי"מ דאי קים ליה שחברו חייב לו ואינו רוצה לפרעו רשאי לנדונו עד שיפרענו:

4. תוספות רא"ש על מועד קטן דף יז/א

אמר רב יוסף צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה... ור"ח פ"א במילתא דפשיטא כגון הקורא לחברו עבד יהא בנדוי, משמע דלענין נדוי דוקא קאמר ולא לענין ממון. מיהו קשה לי מאי שנא מילתא דפסיקא בדבר גדול כזה שקראו עבד, אף כל ענין ביזוי שיבוה אדם ת"ח יכול לנדונו לכבוד עצמו, וי"ל דבמילתא דפסיקא דאמר' דעביד דינא לנפשיה שהוא מנודה לכל ישראל כאלו נדוהו ב"ד:

5. רש"י על מועד קטן דף יז/א

סנו שומעניה – [1] שיוצאין עליו שמועות רעות:

6. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

דהו סנו שומעניה. [2] פ"א שהיה פרוץ קצת בזימה ולא היה שמועתו טובה כי היה מתיחד עם הפנויות והוא כיעור גדול לצורבא מרבנן:

7. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת מועד קטן דף יז עמוד א

דהו סנו שומעניה. [3] מפרש הר"ח לקמן שעבר עבירה כגון דכתיב בשיר לא ישתו יין והוא שתה יין בשיר, [4] ויש ראשונים מפרשים שהיה יושב במסיבה שישבו שם מופקרים, פ"א שעבר עבירה זו שהחילול השם גדול מן העבירה.

8. רש"י על מועד קטן דף יז/א

צריכי ליה רבנן - דאתריה, דהוה רבהון:

9. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

אמר רב יהודה היכי נעביד נישמתיה צריכי ליה רבנן. פ"א ואע"ג דקיי"ל מנודה שונה ושונין לו [1] הני מילי ברחוק ד' אמות, וגנאי הדבר לתלמידים, וזהו שנתרחקו תלמידיו של ר' אליעזר כדמוכח בסנהדרין (ס"ח א'), ואמר להם עד עכשיו למה לא באתם, ואמרו לא היה לנו פנאי, כדי לחפות על עצמן:

10. נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף ט עמוד א

צריכים ליה רבנן. ללמוד הימנו [2] מכאן נראה מבואר דשמתא חמורה מנדוי דאילו מנודה שונה ושונין לו

וא"ת ינדוהו י"ל דעל עבירה לאו בר נדוי הוא שיש לו זמן ל' יום אלא בר שמתא שהוא עד יום מותו שאז ודאי שב מחטאו:

11. רמב"ם יד החזקה הלכות תלמוד תורה פרק ד

(א) אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס שנאמר כצורר אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לא אל יבקשו תורה מפיהו:

12. שפתי כהן על יו"ד סימן רמו

(ח) אין למדים ממנו כו'. דין זה נלמד מפרק אלו מגלחין (דף י"ז ע"א) ...קשה דבפרק קמא דהגיגה (דף י"ב ע"ב) אמרי' ורבי מאיר היאך למד תורה מאחר והא"ר בב"ח אר"י מאי דכתיב שפתי כהן כו' אמר ר"ל ר"מ קרא אשכח ודרש הט אונך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי קשו קראי אהדדי ל"ק הא בגדול הא בקטן (פירש רש"י גדול היודע ליהור במעשיו יכול ללמוד תורה מפיו ובעין יעקב פירש בשם החידושים בע"א) ואם כן הוי ליה להרמב"ם וסייעתו לחלק בין גדול לקטן וי"ל דסבירא ליה כמ"ש התוספות שם וז"ל והא דריש פרק בתרא דמ"ק דשמתוהו כו' איכא למימר דקטנים הוי דגרסי קמיה וחיישי' דלמא ממשכי עכ"ל. אם כן חזינן דאף בימי הש"ס היו קטנים וכל שכן בזמן הזה שכולם נחשבים קטנים כמ"ש אם ראשונים בני אדם אנו כחמורים ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר כו' ואם כן בזמן הזה אין חילוק. והגאון אמ"ו ז"ל תירץ דס"ל מדקאמר ר"ל ר"מ קרא אשכח כו' משמע ר"מ סבירא ליה הכי ואנן לא קי"ל כוותיה וכה"ג כתבו התוס' והרא"ש ושאר פוסקים בפרק קמא דחולין (דף י"א) גבי ר' מאיר לא אכיל בישרא כו' ע"ש והיינו דקאמרי התם בש"ס דקודשא ב"ה לא קאמר שמעתתא משמיה דר' מאיר הואיל וגמר שמעתתיה מפומיה דאחר ע"ש:

13. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

לא בדידך בדיחנא כו'. ונראה מכאן שמותר לדבר עם המנודה וכדכתיבנא לעיל (ט"ו ב'). ואם פירשו ב"ד שלא לדבר עמו הכל כפי מה שפירשו כדכתיבנא לעיל (ט"ו א):

14. ספר מגדים חדשים

כמה ראיות לזה. וכתב ועוד ראיה מפרק אלו מגלחין דגרסינן התם דרב יהודה שמתיה להואו לורבא מרבנן דהוה סני שומעניה, וקאמר התם כי חלש רב יהודה עיילו רבנן לשיולי, על איהו נמי צהדיהו כו', ושונאו הוה כדמוכח התם. ואי הוה נראה כשמת לאידו חלילה וחס דרבנן שצקוהו ליה למיעל צהדיהו משום כבודו דרב יהודה ע"ש. והרמ"א בדרכי משה יו"ד (סימן שלה) דחה דברי מהרי"ל, ועל הראיה משמעמין כחז הרמ"א אין נ"ל ראיה דהוא לא שונא הוי אלא רב יהודה החרימו כדן, ואפשר דקיבל עליו הדין צאהבה. ועוד דמאן לימא לן דהוא דקטן שומעניה צרפון חכמים הוא דעציד ע"ש.

איחלש רב יהודה אתו רבנן לשיולי ביה ואתא איהו נמי בהדיהו. נשומ' מהרי"ל (סימן קלז) כתב דמותר לנקר את שונאו החולה, ואין חשש שיאמרו שמתח לאידו, והצ"ח

15. מהר"ץ חיות מסכת מועד קטן דף יז עמוד א

שם מאי דקמן דאתא האידנא סבא לבי מדרשא. נ"ב הנה שם ר"ש בר נחמני. לא מצינו בשום מקום שיהיה נזכר בהלכות. רק במילי דאגדה בין שאר החכמים אשר התעסקו באגדה ואין להם זכר בהלכות. כמו ר' ברכיה רבי אבין הלוי ר' לוי וכדומה. ומכונים בירושלמי בשם רבנן דאגדתא. עיין ירושלמי פ"א דמעשרות דלמא מן רבנן דאגדתא שמייעא ליה אחינו המסו לבבינו פלגין לבבינו. ועיין ירושלמי יבמות פ' החולץ ופליגי על רבנן דאגדתא. דאמרו אין אשה מתעברת מביאה ראשונה. ואלו רבנן דאגדתא היו להם בכל עת בית ועד מיוחד. וזה ר"ש בר נחמני הראש מרבנן דאגדתא. איתרמי עתה לבית המדרש של רבנן דהלכתא. ותמהו רבנן ע"ז ואמרו דלא לחנם אירע מקרה זה שיבא לבית מדרשם:

16. ספר מגדים חדשים

מאי דקמן דאתא האידנא האי סבא בני מדרשא דהא כמה שני לא אתא. הגה"ק ר"ז הכהן ז"ל צפרי לדיק ח"א (בקדושת

שנת דף לז) כתב, בטעם שרש"י לא היה בא לביהמ"ד, כי הוא היה בעל אגדה כידוע, ואגדות היו אומרים לפני ההמון ע"ש. ול"ז דהרי ר"ז אמר הא כמה שני לא אתא, ומבואר דלפני כן היה רגיל לבא. ונראה כמ"כ היוחסין (השלם ע' קמד), דמה שלא בא לביהמ"ד זה כמה שנים, לפי שרש"י היה כבר זקן מופלג ע"ש.

ובהגהות מהר"ץ חיות כתב, דרש"י לא מצינו בשום מקום שיהיה נזכר בהלכות, ולא היה עסקו רק באגדה, ורבנן דאגדתא היה להם בית ועד מיוחד, ורש"י הראש מרבנן דאגדתא איתרמי עתה לבית המדרש של רבנן דהלכתא, ותמהו רבנן ואמרו דלא לחנם אירע מקרה זה שיבא לבית מדרשם ע"ש. והנה מש"כ שלא נמצא בשום מקום שיהיה נזכר בהלכות, כבר העירו רבים דזה אינו נכון, ומצינו ממנו בש"ס הרבה הרבה הלכות. ועיקר פירושו אינו מכוון, כמו שכתבנו מדאמר ר"ז הא כמה שני לא אתא, משמע דלפני כן היה רגיל לבוא.

17. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

למערתא דדייני. [1] פרש"י ז"ל ראשי ב"ד כלומר שעושיין דבריהם בדין, [2] ובתוספות יש שפירשו מערת הנידונים שכבר קיבלו דינם ונתמרקו עוונם:

18. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת מועד קטן דף יז עמוד א

למערתא דחסידי וכו'. כתוב בשו"ע שאין קוברים רשע אצל צדיק וכן שני צדיקים שאינם באותו דרגא אין קוברים זה אצל זה, ובעל תשובה אין קוברים אצל חסיד אבל קוברים אותו אצל צדיק, וכתב הגר"א מקור מסוגיא דידן דמשמע שעשה כר' אילעי והועיל לו. וכ"ז א"ש לגירסא דגרס דעבד כר' עילאי. אך התוס' גורס

דעבר אדרבי עילאי. ולפי"ז ל"ש ראיית הגר"א, אך לפי"ז קשה טובא דא"כ למה אמרו בגמרא שטרחו חכמים כדי להתיר לו את נידויו, הא כיון שלא חזר בו אין מתירין, וצ"ע.

ובדוחק י"ל עפמ"ש הר"ח כאן דלא איירי שנכשל ממש בעבירות ואיסורי תורה אלא שנכשל במאי דגזרו רבנן שלא לשתות עם מיני זמר, כדכתיב בשיר לא ישתו יין וכו', ובזה י"ל דבכה"ג דווקא מצד שהוא ת"ח נידוהו שלא נאה לת"ח מנהג זה, [ועל איניש דעלמא לא היו מנדין אותו ע"ז], ולכך י"ל דיש מקום להתיר לו נידויו אף אם לבסוף לא תיקן מעשיו הנ"ל. ועי' להלן.

19. תוספות מסכת מועד קטן דף יז עמוד א

אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו - וכתב ר"ח חס ושלום לא הותר לו לעשות עבירה אלא ע"י כך יכנע לבו בפ"ק דקדושין (דף מ. ושם) פירשתי.

20. פתח עינים על מועד קטן דף יז/ב

אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו וכו'. ק"ק אמאי לא קאמר שיתעסק בתורה דמבטלת יצה"ר ואפשר שגבר עליו היצה"ר שאינו מניחו ללמוד א"נ שחטא מאד בלימוד לקנטר וכיוצא. ובדרוש הארכתי אני בעניי בס"ד:

21. בן יהודע על מועד קטן דף יז/א

עיין בסוף מראה מקומות

22. ספר מגדים חדשים

ר' אילעאי אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו בו' ויעשה מה שלבו חפץ. בחגיגה (טז א) וצקידושין (מ' א) פריך ממ"ש העובר עבירה צטמר כאילו דוחק רגלי השכינה, ומשני לא קשיא הא דמני כייף ליצריה הא דלא מני כייף ליצריה ע"ש. וכ"ה צע"י וצדק"ס כאן. וכן נראה מדברי הריטב"א ורש"י (כת"י) והרשבה"י והשיטה דגרסי לה הכא. ולפי זה ר' אילעאי מירי דלא מני כייף ליצריה, אז טוב לו שיעשה העבירה צניעא ולא צפרהקיא. ויש להבין איך שייך דלא מני כייף ליצריה, הרי הצמירה נמונה בידי האדם לצחור צטוב ולמאוס צרע. וצריך לומר דאה"נ דהאדם צכוחו להזהר שלא ליפול צרסת יצה"ר, אמנס אס לא נצמר מזה ואלצרה הצמרה יצה"ר צנפשו, יכול להגיע למצב שהוא נתון צידי יצרו ולא מני כייף ליצריה. וענין זה למדנו מדברי המוס' צעירובין (מא צ) צמ"ש ג' דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו כו', ומקשו המוס'

והאיכא נמי ינה"ר דמשמע צפ' ואלו מגלחין
 דפעמים שיצרו מתגבר עליו ואינו יכול לכופו.
 וחירו מ"מ אדם יכול ליזהר שלא יצא לידי כך
 ע"ש. ועיין בחלקת מחוקק אהע"ז (סימן נ'
 סקט"ז) שהביא מהשו"ה הרמב"ן (סימן רעב),
 שאדם שנאנס ע"י שהוא סיבב לעצמו את האונס,
 אין דינו כאונס ע"ש.

והנה הרי"ף והרא"ש בשמעתין כתבו, דליתא
 לדר' אילעאי, אלא אעפ"י שיצרו של אדם
 מתגבר עליו, מיבעי ליה לאחזקי יצריה דקיי"ל
 (ברכות לג ז) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.
 וראיתי להגר"א וסרמן ז"ל צביאורי אגדות
 שצט"ס קובץ הערות (סימן ז' אות ח'), שכתב
 דנראה מדברי הרי"ף והרא"ש דר' אילעאי לית ליה
 הא דחוץ מיראת שמים, ומימה גדול לומר כן דהא
 זהו יסוד כל התורה דהרשות נתונה לאדם לבחור
 בטוב או בהפכו ע"ש. ולפי מה שבארנו הנה צודאי
 גם ר' אילעאי מודה דאדם יכול לבחור לעצמו דרך
 הטובה והישרה ולשמור עצמו מפיתויי היצר, אבל
 אם לא נשמר עצמו יכול להגיע למצב של לא מצי
 כייף ליצריה. וזדעת הרי"ף והרא"ש נראה דק"ל
 דכל מצב שהוא יכול אדם להתגבר על יצרו, ומ"ש
 בגמ' הא בדלא מצי כייף ליצריה, הוא לפי דעת ר'
 אילעאי, אבל אגן קיי"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת
 שמים, ואף כשהאדם נמצא כבר ברשת ינה"ר יכול
 להתגבר עליו.

23. ספר מגדים חדשים

היד מלאכי (סימן שסז) כתב, שנסתפקו בלימוד
 הישיבה, בלאו דלפני עור שעובר המושיט
 כוס יין למזיר או אצמה"ח לב"ג, היכא שהנזיר לא
 שפה את הכוס יין שהושיט לו, אי קעבר המושיט
 משום לפני עור כיון דסוף סוף הוא נתן המכשול
 לפניו, או נימא דכיון דלא נכשל באיסור ע"י ההיא
 ההושה לא מיקרי תו מכשול. וכתב דמסתברא
 דמ"מ קעבר המושיט אף שלא צא על ידו לידי
 מכשול, כיון דאנתניה קפיד רחמנא והרי נתן.
 והביא ראיה לזה משמעתין דמבואר דהמכה בנו
 הגדול עובר בלפני עור דשמה יבעט בצביו, הרי
 מבואר דמיד שהאב מכה לבנו הגדול ונתן המכשול
 לפניו אז עובר משום לפני עור, הגם שאפשר שבנו
 לא יבעט בו ולא יכשל ע"ש.

וראיתי בחקרי לב חמו"מ (סימן כא דף יט ע"ד),
 שכתב על ראיית היד מלאכי מסוגיין,
 דאפשר לדחות דמיידי דאמתייה דרבי חזייה להבן
 שהכהו אציו דבעט בצביו על הכאמו ולזה שמתייה
 ע"ש. והמעין בדברי היד מלאכי יראה דעיקר
 סמיכתו הוא מדברי רש"י שכתב, שמה מצעט
 בצביו והו"ל איהו מכשילו. ומבואר דקעבר אלפני
 עור רק משום החשש דשמה יבעט.

בספר אהל ישרים (מערי' ל' אום יג) כתב לדחות
 ראיית היד מלאכי משמעמין, דאפשר דאינו
 עובר אלפני עור רק אם ההוא צא לידי מכשול
 קמש. ואמחא דצי רצי דשמתיא לההוא גברא,
 הוא משום שעבר על איקור חכמים שאסרו להכות
 לזנו הגדול משום שמא יצעט, ומשום זה לזד בר
 נידוי הוא. וכ"כ בשו"ת פרי יצחק ח"צ (סימן מט)
 ובעוד אחרונים לדחות כן ראיית היד מלאכי
 משמעמין. אמנס נראה דאין בזה כדי דחיה,
 דמלשון הש"ס ליהוי ההוא גברא בשמחא דקעבר
 משום לפני עור כו', מצואר דשמתיא משום דכבר

24. שו"ע יו"ד סימן רמ

(כ) המכה לבנו גדול, היו מנדין אותו, שהרי עובר על לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט, יד). ולא מקרי גדול לדבר זה, רק אחר כ"ב שנה או כ"ד שנה (בקונטרס פ"ק דקדושין וב"י ס"ס של"ד):

25. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

במכה בנו הגדול הכתוב מדבר. פ"א אף בזה הכתוב מדבר אע"פ שמתכוין ליסרו, ונראים דברים דלא גדול גדול ממש אלא הכל לפי טבעו שיש לחוש שיתריס כנגדו בדיבור או במעשה, כי אפי' לא יהא בר מצוה אין ראוי להביאו לידי מכה או מקלל אביו אלא ישתדלנו בדברים, ומשום דאורחא דמילתא דבגדול שכיח כי הא נקט גדול:

26. תוספות מסכת מועד קטן דף יז עמוד א

נידוי מי נתחייבתי לך – [1] אף על פי שמשמתין בעבור ממון כדאמרין לעיל (דף טז). הני מילי לממונא י"ל שהיה לו לקרותו לב"ד תחילה שמא יפרע ועוד דבב"ד נמי צריך שני וחמישי ושני כדפירשתי לעיל וכדמשמע בפרק הגזול בתרא (ב"ק דף קיג). ולא דמי לאיסורא (דמכין) לאלתר כדאמר בההוא גברא דקאכל תמרי שנשרו בשבת וכן [ריש] פרק הדר (עירובין דף סג). [2] ובשם רבינו תם שמעתי שהיו רגילין באותו מקום שאוכלין באילנות ונותן דמים והשתא לא היו עוברים על הגזל.

27. נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף ט עמוד א

הוה מנטר פרדסא כו' נדוי לא נתחייבתי לך. וא"ת דכיון דקא עבר אלאו דלא תגזול אמאי לא נתחייב נדוי על איסור דרבנן משמתין על איסור דאורייתא לא כ"ש [3] ויש שמתרצים דודאי אם כשהיה רוצה ללקט נדהו הרשות בידו אבל הכא מיירי שאחר שלקט נדהו ואז לא היה עליו אלא תשלומין וברצון טוב היה משלם. [4] ובשם רבי מאיר הלוי ז"ל תירצו דלית ליה ליחיד לשמותי אממונא דנפשיה אלא אאפקרותא וב"ד הם המשמתין אממון אחרים [5] ובשם הראב"ד ז"ל תירצו ריש לקיש טעה מפני שלא התרה בו תחלה שלא יאכל כי שמא היה סבור האוכל דלמכירה עומדת ודעתו לפרוע משלם שבזה לא היה איסור וכשנדהו בלא התראה שלא כדן עשה:

28. ספר מי מועד

מובא בסוף המראה מקומות

29. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

הכבד ושב בביתך. [1] פ"א חוס על כבודך ושב בביתך, [2] ויש שפירשו לשון כבידות יהי ראשך כבד עליך ושב בביתך:

30. תוספות על מועד קטן דף יז/א

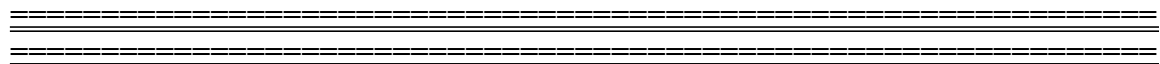
משמית נפשיה. [1] משום צער שצריך לנדות ת"ה [2] א"נ כדי שיהא זכור להתיר והא דלא התיר לחבירו מתחילה כדאמרין בשבועות פרק קמא (דף יד). יבא זכאי ויכפר על החייב לכך טוב כשיתיר לחבירו שיהא הוא מותר קודם:

31. חדושי הר"ן על מועד קטן דף יז/א

דאמר רב גידל אמר רב ת"ח מנדה לעצמו ומפר לעצמו. ומפרש התם בנדריים דהיינו כשהיו רוצים לנדות אדם גדול מבני הישיבה כדי שלא יתבייש היה הרב מנדה עצמו וכשבא לביתו היה מתיר עצמו, ואע"ג דאמרין אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים היינו דוקא משום דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו, אבל בנדוי לא בעי אחרים, והתם אמרינן אם נדוהו בחלום מה דינו:

32. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

ומהניא ביה כטחיא דתנורא. פי' עושה בו רושם אע"פ שיתירוהו לבסוף:



33. חדושי הר"ן על מועד קטן דף יז/ב

מאי שיפורי. פי' מ"ט משמתין בשופרות:
מאי תבריה. פי' למה תוקעין ג' שברים כשמשתין אותו:

34. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא עד כדי שלא ישהו קרבנותיהן. פי' ואע"ג דהשתא דשרינן להו איכא חששא שישהו גלוחן עד המועד וישהו קרבנותיהן, אפי' הכי ניחא לן דאינהו לישהו מנפשייהו ולא שנשהו אנו אותן בידים, והיינו מאי דהוה אמרינן לעיל (י"ד ב') אבל העולה מטומאתו לטהרתו ניחוש שמא ישהו קרבנותיהן קמ"ל, כלומר קמ"ל דמוטב שישהו הם ולא נשהם אנו:

35. תוספות על מועד קטן דף יז/ב

כשחל שמיני בשבת. [1] כגון שמע שמועה בשבת דקבורתו לא היה בשבת [2] ובירושלמי מוקי לה כשגררתו חיה ונתיאשו לבקש דמונין לו משעה שנתיאשו:

36. רש"ש על מועד קטן דף יז/ב

גמרא אלא שחל שמיני שלו להיות בשבת כו'. ועי' בתוס'. ומזה ק"ל ע"ד הרב יחיאל שהביא הטור בסס"י ת"ב הביאו הט"ז שם סק"ה דאין שבת עולה בתחלת המנין וא"כ איך מ"ל שמיני בשבת. אח"ז מצאתי להק"נ שעמד בזה. וי"ל ע"פ מש"כ הש"ך בסי' ש"מ סק"מ בשם הרמב"ן [3] בהתחיל לנהוג אבילות ואח"כ א"ל דלא מת והפסיק וחזרו וא"ל דמת אז כמו שאמרו הראשונים. דאף ימי הפסקה עולין לו. וסיים וד"ז צריך תלמוד. וי"ל דהררי"ח יסבור דאינן עולין וא"כ מ"ל שפיר בכה"ג. אבל מ"מ צ"ע מהני גווי שצייר הירושלמי שאביא בסמוך בתוס':

37. ריטב"א על מועד קטן דף יז/א

וזה הכלל בידינו לעולם אין רגל מפסיק אלא אבלות שחל עליו קודם הרגל ולפיכך כשבא הרגל תוך שבעה מפסיק הרגל אבלותו, או בשלשה ימים לרבנן או בשעה אחת לאבא שאול דהלכתא כותיה אבל אבלות שלשים אינו מפסיק, וכשהיה שמיני שלו קודם הרגל מפסיק אפי' אבלות ל' שכבר נהגו בו יום שמיני, אבל כשהרגל בשמיני שלו וערב הרגל הוא שביעי בזה נחלקו דלרבנן כיון דלית להו מקצת היום ככולו הוה ליה שביעי כולו מגזירת שבעה, וכיון שלא נהגו כלל בגזירת ל' קודם הרגל אין הרגל מפסיקו, אבל לאבא שאול מקצת שביעי ככולו ופסק אבלות שבעה במקצתו ומקצת האחר הוא מגזירת ל', ולפיכך הרגל מפסיק אף גזירת ל', והלכה כאבא שאול כדאיתא לקמן (י"ט ב'), ובזה יישוב שמועתינו:

38. ריטב"א על מועד קטן דף יז/ב

והא דאמרין דתנא דמתני' סבר לה כרבנן. פי' משום דלא קתני שהאבל הזה ג"כ מגלח במועד, דאילו סבירא ליה כאבא שאול למה לא יגלח במועד, אי מדין אבלות הרי רגל מפסיקו לאבא שאול, אי משום איסור מועד כיון דשביעי שלו שהוא ערב הרגל שבת היא הרי לא היה לו פנאי לגלח ואנוס הוא, וק"ל ודלמא כאבא שאול סבירא ליה ואבל זה מגלח במועד ואע"ג דלא קתני ליה לאו ראייה היא דהא [לא] קתני כל שמגלחין ונקט מקצתייהו דאי ס"ד

דדוקא קתני ואלו מגלחין מאי האי דמיבעיא ליה לעיל בריש פירקין גבי אומן שאבד לו אבידה פשיטא דאינו מגלח מדלא קתני ליה, כך הקשו בתוספות, וקושיא גדולה היא, **והנכוך בעיני דלעולם מנינא דמתני' לאו דוקא ומיהו אילו סבירא ליה דאבל זה מגלח לא סגיא דלא ליתנייה, דמידי דאבל מעיקר מכילתין היא** וכדקתני ליה גבי מי שהפך את זיתיו (י"א ב'), ולאשמועינן דס"ל כאבא שאול, **וכיון דלא תני ליה ודאי לית ליה דאבא שאול:**

39. ריטב"א על מועד קטן דף יז/ב

האי כהן היכי דמי אילימא דשלים משמרתו ערב הרגל איבעי ליה לגלוחי ערב הרגל. פי' דשלים משמרתו בכניסת ערב הרגל כגון שהיה יום א' בשבת ערב הרגל, ושלמות המשמרת בשבת לפניו כי כל משמרות מתחדשות בשבת, וכיון דכן פושע הוא דאיבעי ליה לגלוחי יום א' שהוא ערב הרגל, ואלא דשלים משמרתו ברגל פי' בכניסת הרגל כי הרגל הוא יום א' בשבת, תנא דידן סבר דלא חשיב שלימות משמרתו ביום שבת כיון שכל המשמרות יש להן ברגלים חלקם בלחם הפנים ובאמורי הרגלים הוה ליה כאילו נמשכה משמרתו, ואע"ג דבחמישי מותר מפני כבוד השבת ואי מקלעי יום חמישי במועד יהא מותר לגלח מ"מ משום חד יומא לא מצי למיתני שיהא כהן מותר לגלח, וא"ת ואפי' תימא דלא שלימא משמרתו למה יהא אסור לגלח דהא טעמא דאנשי משמר אסורין לספר בימי משמרתן אינו אלא כדי שלא יפגעו ויכנסו למשמרתן כשהן מנוולין וכדאיתא בריש פירקין ובהאי ליכא לההוא טעמא, וי"ל דאפילו הכי לא פלוג רבנן, ותנא ברא סבר אע"ג דשייך בהנך משמרות משמרת דידיה שלימא ליה, וכיון דכן מותר הוא לגלח במועד כיון שאינה משמרת שלו:

40. ריטב"א על מועד קטן דף יז/ב

ור' יוסי מתיר. פי' דקסבר דבנטילת צפרנים לא גזרו ביה חדא שהוא נוול גדול להשהותן ולא שכיח שיניחנו עד המועד, ועוד דדבר הגדל בכל יום הוא שאפי' יטלם קודם המועד צריך ליטלם במועד ודומיא דכלי פשתן שלא גזרו בהן (לקמן י"ח א'):

41. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קסג

בענין תספורת הזקן בחוה"מ בזה"ז במדינתנו א"ח סכות, תש"ח. מע"כ ידידי הרב מוה"ר אברהם זעליג קראהן שליט"א.

הנה לאלו שנוחין להם לגלח הזקן במספרים בחוה"מ יש להתיר בזה"ז במדינתנו שכל אלו הרגילים בתספורת הזקן מסתפרים בכל יום ולכן אין שייך טעם החולקין על ר"ת שהביא הטור /או"ח/ בס"י תקל"א שמתיר במי שגלח קודם המועד לגלח במועד, מטעם דאמרו כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס מותרין שהוא הטעם שאסור באבדה לו אבידה ערב הרגל כדאמר אב"י במו"ק דף י"ד דהוא משום דלא מיגליא לכו"ע אונסיה כדפרש"י, וכן הכא מי יודע אם גילח קודם המועד כדכ' שם הטור, וא"כ במדינה שכל המסתפרין מסתפרין בכ"י ואף אם רק רוב מהמסתפרין שידוע שאף שנסתפר בערב יום טוב מסתפר עתה ואין שייך חשש זה יש להתיר לכו"ע אף להטור וכל החולקים...

ומש"כ הנו"ב דאולי שיערו חכמים שאין נחוץ כ"כ להתיר בגלוח איסור מלאכה במועד שאין כ"כ צורך המועד, פשוט לע"ד שאין שייך זה רק ביחיד שבטלה דעתו, אבל אם כל אדם ממדינה זו מקפיד ע"ז אין שייך סברא זו כלל דעניני יפוי שייך רק בדעת בנ"א והוא דבר המשתנה בכל עת ומקום לפי מנהג בנ"א שבמדינה ההיא. ומה שמשמע מנו"ב, ובנחל אשכול הוא מפורש שאסור גילוח מדאורייתא בכל אדם כיון שלא התירו עיין במ"מ רפ"ז מיו"ט בשם רמב"ן ורשב"א והביאום גם הנ"י ריש מו"ק והב"י /או"ח/ בס"י תק"ל שלצורך המועד אף מלאכת אומן שאסרו אינו מן התורה, וא"כ כ"ש עניני יפוי שהוא כאוכל נפש שאינו שייך לאיסור תורה וזוה יודו כו"ע ולכן דבריהם צ"ע שלא נכון כלל.

ולכן ברור לע"ד דבזמננו במדינתנו שנוהגין אלו הרגילים בתספורת הזקן להסתפר בכל יום ואף אם ביום אחר יום או אחת לשלשה ימים, ליכא שום איסור. ואולי גם הנו"ב יודה בכזה דמשמע שם בסוף התשובה שרק יחידים היו רגילין להסתפר בכל עת בזמננו ובמקומו.

אבל מ"מ איני נוהג להתיר אלא למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר, ואם אחד רצה לסמוך ע"ז גם בשביל היפוי לבד אין למחות בידו כי מעצם הדין הוא מותר לע"ד. ידידו, משה פיינשטיין.

גמרא- "שלו נידוי שלך אינו נידוי"

ביסוד הטעם למה נידוי שלו (האומר "אדרבה") נידוי, נראה שנחלקו המפרשים. דהנה עיין בב"י (סימן של"ד) שמביא מרכינו ירוחם ועוד ראשונים, שדוקא כשהמחזיר לו "אדרבה" הוא ת"ח, או אין אנו יודעים מי הוא שיש לחוש שמא ת"ח הוא, נידוי נידוי. אבל ת"ח המנדה ע"ה שלא כדין והחזיר לו הע"ה "אדרבה", אין נידוי נידוי: "הלא אם ביה ת"ח לע"ה בכל ביונות שבעולם אין מגדין אותו" (לשון רבינו ירוחם). וכן נפסק להלכה בשו"ע שם סעיף ל"ט. הרי שיסוד הטעם שמהמנדה מי שאינו חייב נידוי ראוי להתנדות ע"י אמירת "אדרבה", הוא משום שכיה חבירו בנידויו, ומשו"ה דוקא כשכיה ת"ח חל נידוי ע"י אמירת "אדרבה" ולא כשכיה ת"ח את ע"ה.

אמנם עיין שם בב"י שמביא מהמהרי"ק שמבאר שאין זה שיטת הרמב"ם. שפסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות ת"ח, שהמנדה מי שאינו ראוי לנידוי, ב"ד חייבים לנדותו (אם לא השיב לו המנדה שלא כדין "אדרבה"). וכתב המהרי"ק שאם ב"ד חייבים לנדותו א"כ אין שום חילוק בין המנדה ת"ח שלא כדין להמנדה ע"ה שלא כדין, ואף המנדה ע"ה שלא כדין הרי הוא בנידוי ע"י אמירת "אדרבה". והנה השו"ע (שם סעיף מ"ג) הביא דברי הרמב"ם שהמנדה שלא כדין חייבים ב"ד לנדותו, אע"ג שכבר פסק לעיל מיניה כשיטת רבינו ירוחם שיש חילוק בין המנדה ת"ח שלא כדין להמנדה ע"ה שלא כדין, וע"ש בש"ך (ס"ק נ"ט) שכתב בתירוצו הראשון, שהשו"ע חולק על המהרי"ק וסובר שאין שיטת הרמב"ם ורבינו ירוחם תלויים זה בזה, ושפיר י"ל אף לשיטת הרמב"ם שדוקא המנדה ת"ח חייב נידוי ב"ד. והטעם הוא שכל המכוה ת"ח ב"ד מגדין אותו ולא רק אותו ת"ח גרידא. ובאמת דברי המהרי"ק צ"ע, שכודאי נכונים דברי הש"ך שכן הוא הדין שהמכוה ת"ח, אף אם אותו ת"ח לא נידהו, ב"ד חייבין לנדותו. וא"כ ה"ה להמנדה ת"ח שלא כדין, שאם הת"ח לא החזיר לו "אדרבה", יש לב"ד לנדות אותו.

וביאר שיטת המהרי"ק לכאורה הוא, שס"ל שמי שמנדה ת"ח משום שחשב עליו שחייב נידוי על פי דין, אינו נחשב כמכוה ת"ח (שסו"ם לפי דעת המנדה היה הת"ח חייב בנידוי על פי דין). אלא י"ל שמותר הת"ח לחזור ולנדותו משום כבודו. שהרי מבואר ברמב"ם הלכות ת"ח פ"ו הי"ב שת"ח יכול לנדות ע"ה שהפקיר בו משום כבודו אף שלא ביהו כ"כ שיהא חייב נידוי משום מכוה ת"ח. ולפי"ז שפיר ס"ל

להמהרי"ק שאם הותר לנדותו אינו אלא משום שת"ח מותר לנדות משום כבודו, א"כ רק הת"ח עצמו ראוי לנדותו ולא ב"ד. ומהא שפסק הרמב"ם שאף ב"ד מגדין אותו עכצ"ל שהחומר במי שמנדה שלא כדין הוא משום שעצם הנידוי שלא כדין הוא דבר איסור, והמנדה שלא כדין עביד איסורא, ולא מצד כבוד ת"ח. ומשו"ה אף ב"ד יש לנדות על זה כמו שיש לנדות על כל מי שעושה דבר איסור. ועל פי זה שפיר כתב המהרי"ק שלשיטת הרמב"ם אין חילוק בין המנדה ת"ח שלא כדין להמנדה ע"ה שלא כדין הואיל וחומר האיסור הוא מצד עצם הנידוי שלא כדין ולא מצד כבוד הת"ח.

ובביאר חומר האיסור לנדות שלא כדין, עיין בקונטרס עמק ברכה (מאמר א') להרה"ג ר' דוד קארלינער (פרידמאן) וצ"ל שמבאר שבכל נידוי יש בזה איסור מקלל את חבירו, אלא שלצורך מותר. אבל המנדה שלא לצורך הרי נמצא שעובר על איסור מקלל חבירו שלא לצורך ע"ש. ובענין זה אם יש בכל נידוי קללה או לא, עיין מה שכתבנו בזה בחלק העיונים סימן ל"ח.

בן יהוידע על מועד קטן דף יז/א

ויעשה מה שלבו חפץ. הא ודאי פירוש האמיתי הוא מה שאמר רבינו האי גאון ז"ל, דתוכיות לבו של איש ישראלי אינו חפץ לעשות עבירה אלא לברוח ממנה ורק יצר הרע אונסו להתאוות אליה ולעשותה, ולכן יש תקוה שיגלה למקום אחר, ואולי שם יתגבר על יצרו, ואז יעשה טוב מה שלבו חפץ מצד עצמו. ואני אוסיף נופך בזה, שדקדק ר' אילעאי לומר מה שלבו חפץ, ולא אמר מה שלבו חושק, והוא דידוע חשק יאמר על דבר רע אך חפץ יאמר על דבר טוב, וכאשר הכריחו המפרשים ז"ל דבר זה, ולכן אמר מה שלבו חפץ שהוא דבר טוב, ששם יתבטל החשק שהיה על תאוה רעה. ואם תאמר, לפי פירוש זה מאי מקשי [בקדושין דף מ' ע"א] מברייתא דעובר עבירה בסתר, נראה לי דהכי קאמר, איך מייעצו שילך שם למקום שאין מכירין אותו, ודילמא שם לא יוכל להתגבר על יצרו ויעבור עבירה, אך יעבור בסתר ונמצא מוסיף על חטאתו פשע, דנראה מתבייש מבני אדם ואינו מתבייש מהקב"ה, ומשני אי מצי לכוף יצרו, ועובר עבירה בסתר ואינו כופה יצרו, זה ענשו חמור, דמתבייש מבני אדם ואינו מתבייש מהקב"ה, אך אם אינו יכול לכוף יצרו, אז אם יעשה בסתר עדיף מלעשות בגלוי, מפני כי בגלוי יש חילול השם, וקשה מעון זה שנראה שחושש מבני אדם ואינו חושש מן מורא שמים: